

Så går det till i en svensk skola

sk skola — ständigt i skottgluggen för reformatorer och kritiker inifrån och utifrån. Nu har den blivit kontroversiellt belyst igen för en bre-
publik genom TV-serien "Lära livet". Den är bara en del av den fortlöpande debatt som pågått de senaste decennierna. Hur upplever lärare och elever den praktiska vardagen i skolan idag? Några svar ges i den här intervjun med en rektor i Göteborg. I andra artiklar i detta nummer tar elever och lärare till orda.

□ I skuggan av höghusen i Västra Frölunda i Göteborg ligger Ekebäcksskolan, en grundskola med högstadium. Där är Sven Måsén rektor sedan 14 år. Han har också andra skolor i sitt område.

I en annan göteborgsskola har TV- "Lära för livet" inspelats. Den skildrar livligt de många problemen i svensk skola. Dagen efter ett av de första avsnitten sänts är lärare och elever vid Ekebäcksskolan överens om att mycket i filmen är sanning, men överdrivet.

På lärarrummet är diskussionen livlig — skall man inte kunna ställa några krav på eleverna i dag?

I en 9:a tycker eleverna att de ändrat sig mycket till det bättre sedan de gick i 7:an. Varför? Klassföreståndaren är "hård". (Kanske menar de "fast"?). Skall en lärare vara hård, då? Ja, "hård och schysst".

Några representanter för elevrådet är oroade över att av 480 skåp i skolan har 32 fått sina dörrar inslagna på ett år. De kallar det vandalisering. Men de är också bekymrade över hetsen och stojet på rasterna — decibelmätningar i korridorerna vore befogade! Alla skall till sina skåp i rus-

ningen från ett ämnesrum till ett annat. Tänk om man kunde ha ett eget klassrum!

Nå, men hur går det i samarbetsnämnden då — lyssnar man där på elevernas synpunkter? Jo, en del gör det, menar de, och man har det ju bra som har lika många representanter i nämnden som personalen har — få skolor har det så. Fast det är ju rektor som bestämmer i allt, förstås! Och i ett ögonblick av uppriktighet säger man: "Vi har det fint här — det är så många bland personalen som är verkligen bra. Många av lärarna är verkligen gulliga."

Det kunde vara intressant att höra vad denna rektor som bestämmer i allt har att säga. Det har ju varit så många reformer på senare år — tycker han att de varit till det bättre?

"Grundskolan för teoretisk"

— Ja, givetvis, säger Sven Måsén. Dagens skola ger möjlighet för alla

som vill skaffa sig kunskaper. Och för den som misslyckas har möjligheter öppnats att senare i livet hämta in vad man behöver. Inför de ökade krav som samhället nu ställer är det många fler som ges möjligheter att få med de bitar av kunskap och bildning som de behöver för att komma en bit längre.

— Svårigheterna är de fyra, fem i varje klass som inte klarar skolgången. Då enhetsskolans linjedelning togs bort var det ett missgrepp att slopa de praktiska linjerna. Grundskolan blev för teoretisk. Dessa 15 % som har svårigheter har ingenstans att ta vägen. De känner sig onyttiga och blir apatiska. Vi förstör dem faktiskt. Det vore bättre om det funnes möjligheter för dem att slippa skolplikten i 8:an och 9:an.

— Jag skulle önska att vi kunde ta dem någonstans där de kan jobba praktiskt, gärna på landet. Många av dem har en begåvning som ligger på det praktiska planet och som kunde

Forts. sid. 6

Rektor Sven Måsén besöker en av klasserna i Ekebäcksskolan. (Foto av skolans fotogrupp)

— En ny erfarenhet gör rent hus med gamla erfarenheter

□ Ett växande antal vetenskapsmän anser idag att samhällssystemet behöver förändras både i väst och öst. Men samtidigt konstaterar de att människorna, så länge deras motiv och attityder inte förändras, är fångna i sina egna system. De ser inte heller hur politiska beslutsfattare och vanliga medborgare skall kunna bibringas en sådan snabb attitydförändring som är nödvändig i dagens världskris. Deras framtidssyn är mörk ("realistisk" vill Gunnar Myrdal hellre kalla den i sin lilla skrift "Miljö och ekonomisk tillväxt". Man märker oron både hos honom och hos Gunnar Adler-Karlsson i dennes bok "Lärobok för 80-talet".)

Mot denna bakgrund av oro och osäkerhet framstår en nyutkommen bok av norrmannen Jens J. Wilhelmsen som en strimma av hopp. Den är på engelska och heter "Man and structures" (Människan och systemen), Grosvenor Books, London 1977. (Distrib. i Sverige genom Idé och Kultur, 15:—) Trots det blygsamma formatet på 75 sidor väger innehållet tungt.

Wilhelmsen är både genom sin släkt — en del av oss har kanske hört talas om Wilhelmsens rederi — och genom egna fleråriga uppehåll i Västtyskland, USA och Japan samt kortare besök i Asien och Sydafrika väl rustad att behandla den fråga, som Myrdal och hans kolleger lämnar obesvarad. Med tanke på sina internationella förbindelser är det naturligt för honom att ge ut sin bok på engelska. Men man får hoppas, att boken med tanke på dess värdefulla innehåll snart kommer ut också på norska eller svenska.

Om bokens syfte säger författaren, att det är tvåfaldigt. Det går ut på att enrollera både väljare och beslutsfattare i uppgiften att i stor skala förändra människors attityder och värderingar. Men för det andra vill han uppnå, att attitydförändringarna leder till en omstrukturering av de ekonomiska och sociala relationerna inom och mellan länderna på väsentliga punkter.

Gemensamt i öst och väst

Wilhelmsen fullföljer sitt syfte på ett intressant och skickligt sätt med utgångspunkt från väl valda uttalanden av både marxister och deras motståndare i väst. Gemensamt för dessa per-

soner i ansvariga ställningar i öst och väst är att de räknar med en ond mänsklig vilja. I en skrift på engelska, utgiven i Peking 1966, skriver Mao t ex, att "kampen mellan sanning och falskhet aldrig kommer att sluta", inte ens i "det klasslösa samhället". Därmed har Mao erkänt två saker: dels att det finns något sådant som sanning och dess motsats, dels att inte ens ett socialistiskt system kan göra slut på kampen mellan människor, som ställt sig och sin vilja i tjänst antingen hos sanningen eller osanningen.

Jens Wilhelmsen börjar sin bok med att diskutera begreppet "solidaritet". Skall man ta det på allvar, måste det innebära något mer än enbart att dela med sig av materiellt överflöd. Vi i väst måste också dela med oss av en livskvalitet, som åstadkommer "omutlighet, disciplin, samarbete och en anda av tjänande". I annat fall kommer det materiellt goda att hamna i fel händer och att förlösas av osolidariska personer i de fattiga länderna själva. Men denna utvidgning av begreppet "solidaritet" betyder "en smärtsam utvidgning av vårt personliga ansvarstagande och en kamp för beslutsfattare och opinion". En människa som på detta sätt visar solidaritet är en annan människa än den gamla vanliga.

Äkta omsorg om medmänniskan

Därmed är författaren inne på frågan om vad som kännetecknar "den nya människan". Det visar sig då, att både kristna och marxister i stort sett är överens om att denna människa lever och handlar ärligt och osjälviskt, driven av äkta omsorg om medmänniskan överallt. Kraven eller buden, som hon måste rätta sig efter är desamma, vare sig hon är en troende kristen eller agnostiker.

Men för att bli en ny människa räcker det inte med krav sådana som dem man återfinner i Jesu bergspredikan. Man behöver göra en erfarenhet av det nya livet och sedan leva i denna erfarenhet. Problemet är att de flesta människor är rädda för att göra nya erfarenheter samtidigt som detta är det ur alla synpunkter mest nödvändiga. "En ny erfarenhet gör rent hus med så många gamla erfarenheter", säger D. H. Lawrence, som han citerar. Man är rädd för det, därför att man inte

kan placera in den nya erfarenheten i ett färdigt fack.

Själv gjorde Wilhelmsen en ny erfarenhet, som fick avgörande betydelse, då han som "agnostiker" började lyssna till "den inre rösten" eller samvetet. Genom att lyda samvetsrösten övervann han den inre kluvenheten mellan vacker teori och praktisk handling, något som tidigare präglade hans tillvaro. En ny och högre vilja började bli en verklighet för honom och hans gamla onda vilja kom i underläge. tryckt på kristet språk: han blev Jesu lärjunge som liksom denne dagligen sökte och lydde Faderns eller Guds vilja. Agnostikern blev troende genom att ta itu med det onda i sitt eget liv och börja ställa till rätta de skador som vållats andra.

Viljan till förändring

Här finns nu ett samband mellan den enskilda människans nya erfarenhet av en högre vilja och förändring av felaktiga och onda system. Wilhelmsen uttrycker det på följande sätt: "När människorna rakt på sak erkänner det onda i sina egna liv, stärks deras vilja att ta itu med det socialt onda. I denna mening är en förändring av människans motiv och attityd ofta nyckeln till att åstadkomma nödvändiga förändringar i systemet". Exempel på detta är lätta att finna.

Hur ska man sedan förhålla sig våldet? I ett innehållsrikt kapitel diskuterar författaren också detta. Hans invändning är, att våldet som medel att ändra ett system tycks förstöra människorna, som begagnat sig av det. Vidare räcker det inte med fortsatt våld för att upprätthålla det nya systemet. En som gjort denna erfarenhet och erkänt det redan medan han levde var Mao. I ett tal till de "röda gardena" efter kulturrevolutionen sade han: "Om ni bekämpar kontrarevolutionärerna med våld och makt, påverkar ni endast deras kroppar. Om ni använder sunt förnuft, kommer deras själar att påverkas".

Reaktionärer i alla klasser

I anslutning till frågan om våldet, som medel att förändra det sociala systemet, kommer Wilhelmsen in på

□ Vi ber till Gud när vi är sjuka, och samtidigt tar vi med tacksamhet emot all den hjälp som läkarvetenskapen kan ge oss. Men frågan är om vi gör samma sak på det pedagogiskt-psykologiska området.

Vissa människor tycks anse att den störste bland pedagoger och människokännare, Jesus, skulle kunna vägleda oss på ett sådant sätt att psykologers och psykiaters hjälp skulle vara överflödigt. Liksom ifråga om kroppslig sjukdom måste det väl också här bli ett 'både-och'. All verklig forskning är ett led i Guds plan i enlighet med Jesu ord att sanningen skall verka frigörande. Vi behöver både kunskap och sakkunskapens hjälp samtidigt som vi försöker vara ledda av Gud i ansvaret på våra elever.

Lika svårt för barn och vuxna

Efter att ha konstaterat detta vill framhålla att kristen gemenskap ... den konkreta självkänedom jag fått genom den har lärt mig att vi alla, barn och vuxna, har samma slags frestelser och svårigheter, även om de uppträder i olika former. Därför kan vi vara till större hjälp än vi tror.

Tack vare en sådan inställning har jag gång på gång fått uppleva att den hjälp man försökt ge i tro har sparat in en resurs- och tidskrävande behandling.

Om vi spontant och omedelbart ber barnen om förlåtelse när vi handlat fel mot dem på något sätt, kommer de

Lära för livet i grundskolan

så småningom att få mod att erkänna egna fel och sin del i konflikter som uppstår mellan dem och kamraterna.

En pojke i klass 6 hade slagit en av flickorna så att hon storgrät. När jag pratade med dem, var pojken först hård. Sen började han gråta men fick inte fram ett enda ord. — Kan ni inte försöka tänka igenom det här tillsammans på samma sätt som vi gjort så ofta. Så går jag ut ett slag, sade jag.

När jag kom tillbaka, sa flickan med ett strålände leende: "Fröken, han bad mig om förlåtelse!" Pojken var synbarligen lättad, och man kunde inte missta sig på att flickan hade förlåtit allt.

Trygghet åt ängsliga barn

En ödmjuk inställning från vår sida kan bidra till att skapa trygghet hos de många ängsliga och rädda barn, vi har omkring oss.

I en etta fick jag en liten pojke som hade varit rädd och otrygg ända sen lekskolan, enligt vad jag senare fick veta. Hans mamma var mycket orolig för hur det skulle gå. Hon var beredd

på att gå med honom till skolan för lång tid framåt.

Under en av de första dagarna ombads hemmen att fylla i ett frågeformulär som barnen sen skulle ta med tillbaka till skolan. En liten flicka, som satt alldeles bakom den räddhågade pojken, hade glömt sitt formulär för andra gången. Jag fick skaffa de upplysningar formuläret skulle ha innehållit på annat sätt och sade till henne att hon slapp att ta det med sig.

Men jag glömde detta när jag nästa dag frågade henne litet skarpt om hon kommit ihåg sitt formulär. När hon förskräckt tittade på mig, kom jag ihåg alltsammans och sade: "Jamen, Lisa, nu glömde jag ju bort vad jag sagt. Förlåt mig. Du har rätt. Allt är bra."

Just då ringde det och barnen gick ut. När den räddhågade pojken gick förbi mig, stannade han, såg mig i ögonen och slog armarna om halsen på mig. Så gick han glad vidare. Vid ett föräldramöte lite senare berättade mamman för mig att hennes son blivit helt fri från sin fruktan. ■

Gunnhil Skard

Gunnhil Skard är övningskollärare i Oslo.

Kampen mellan ideologier är en realitet

frågan om klasskampen som ett sådant medel. Han konstaterar, att "det är alltför ytligt att tro att alla reaktionärer finns i en klass och alla progressiva människor i en annan... I alla klasser finns det människor, som envist söker makt, pengar, lyx och status. Men det finns också människor i alla klasser, som är beredda att se det som är fel och ta itu med det".

Till sist framhåller Wilhelmsen, att kampen mellan olika ideologier är en realitet i dagens värld. Det väsentliga är dock, att kampen förs så, att vi inte uppfattar våra motståndare som våra fiender. En kamp av ideologiskt slag kan, om den förs på detta sätt, leda till de nya attityder och samhällssystem, som kan ge oss en bättre framtid. Viktigt är dock att de människor som kämpar inte bara utgör "en enig grupp" utan att de för kampen strategiskt. Strategin måste syfta till att nå varjer lands liksom hela världens makt-

centra. "Alltför många människor är nöjda med att göra ett gott arbete i sitt hörn av båten, medan det finns andra som håller till på kommandobryggan och bestämmer färdriktningen. Folk som menar allvar, kämpar för att de som är på bryggan skall omfatta deras idéer eller så försöker de själva att komma i styrande position. Paulus brann för att föra sitt budskap till Rom, huvudstaden i hans tids supermakt. Lenin var inte nöjd med att bilda revolutionära celler runt om i Ryssland. Han önskade, att Ryssland skulle styras av marxister."

Varför, enligt Frank Buchman, skulle vi nöja oss med något mindre än en hel värld, styrd av personer, som är styrda av Gud? ■

Silas Rydgård

Silas Rydgård, Lidingö, är lektor i samhällskunskap och har en bred internationell erfarenhet från ideologisk insats i olika länder.

Kort sagt...

JORDBRUKARE FRÅN SVERIGE, Danmark och Norge deltog i mars i en konferens på Tirley Garth, konferenscentrum för moralisk upprustning i mellersta England. Tillsammans med kolleger från Frankrike och England överlade de om jordbrukets roll för att skapa ett nytt samarbete mellan rika och fattiga länder. Under några dagar gjorde de också en bussresa till flera gårdar i landet för att på gräsrotsnivå öka förståelsen de olika länderna emellan.

ETT NYTT CENTRUM FÖR MORALISK UPPRUSTNING har öppnats i New York. Det utgörs av ett typiskt New York "town house" och ligger i en stillsam del av Manhattan där många av dem som arbetar i FN bor. Adressen är: 176 East 70 Street, New York, NY 10021.

Att vara ENSAM

Skolåren, som kräver så mycket av en intellektuell insats av eleverna, sammanfaller också med en emotionell och social skolning — för livet. Personlighetsutvecklingen under de åren formar i hög grad individen. Gunlög Fur går i gymnasiets sista klass. Hon skriver om en nöd och en prövning som inte känner några generationsgränser — Att vara ensam.

Det vrålade ur högtalarna. Hela huset skakade av musik och dansande fötter. Överallt fanns folk, två och två eller i grupper om fler. Alltid slutna. Det fanns inte en enda vrå, där man kunde få vara i fred.

Det var så varmt att man kunde andas, bara om man hade något annat att tänka på. Hon hade inte det. Håglöst grep hon tag i handväskan och tog sig försiktigt fram genom hallen till dörren. Därute var det stjärnklart och ganska ljumt.

Tre pojkar kom skrålande ut på trappan förande med sig en pust av värme, rökdoft och spritångor. De snubblade utför trappan utan att lägga märke till henne, trots att en av dem knuffade till henne så att hon vacklade.

Hon vände om och gick in igen för att leta reda på toaletten. Därinne verkade alla ljud så avlägsna. Hon tittade sig ointresserat i spegeln och försökte darrhant bättra på make-upen. Sen slog hon sig ner på toalettstolen. Någon kom och ryckte i dörrhandtaget, en timme eller en minut senare; hon visste inte. Besviket plockade hon ihop sina saker, drog ett djupt andetag och öppnade dörren.

"Hej lilla gumman!"

Någon susade förbi henne med ett: "Hej, lilla gumman! Har du trevligt?" i farten. Hon märkte det knappast. Inne i rummet där det dansades kunde man skära luften med kniv. Stolar och bord hade dragits åt sidan så mycket det gick men ändå var det så trångt att man knappt kunde röra sig.

Hon trängde sig försynt fram till ett av borden och kröp upp på det. Hon försökte sitta lugnt men ögonen for förtvylat runt och runt rummet. På en stol bredvid satt en kille hon kände igen. Med hjärtat bultande böjde hon sig fram och frågade med ett hest kraxande: "Vill du dansa?" Han rörde sig först inte, såg sedan stelt på henne en stund och reste sig. Det klack till i henne. Men han tog vant tre snabba steg genom mängden och grep tag i en flicka som just kommit in genom dör-

ren. De försvann, tätt tillsammans, in i det vaggande myllret.

Ytterligare en liten stund satt hon kvar på bordet, darrande. Sen sökte hon sig i en paus i musiken ut i hallen igen. Längs väggen drog hon sig till köksdörren.

I köket var allt i en förfärlig oreda. Försiktigt plockade hon undan en del saker på diskbänken så att hon fick plats att sätta sig.

Taklampans elektriska sken var nästan barmhärtigt och hon började tro att hon kanske kunde få sitta där ett

tag. Då slets dörren upp och kvällens värdinna tillsammans med tre andra stormade in. De talade högljutt och glatt. De brydde sig inte om henne och när den långe, snygge killen i grön tröja vänligt bad henne flytta på sig så att han kunde komma åt en kapsylöppnare slank hon ut genom dörren igen.

Alldeles tom i själen lutade hon sig mot väggen. Det fanns ingenstans där man kunde få vara ifred, men heller ingenstans där man fick vara tillsammans...

... våga riskera något

Det finns många olika sätt att vara ensam på, men gemensamt för dem är att man existerar i ett hav av andra människor som om man vore helt osynlig. Man blir trampad på, knuffad, sedd utan att nån egentligen märker en. Detta gäller förstås den ensamhet som är påtvingad, den sortens ensamhet som fräter sönder själen och bara lämnar stora sår eller högar av sten kvar. Den självvalda ensamheten är helt annorlunda. Den ger välsignad vila och inre trygghet. Det finns också en ensamhet som inte märks. En tomhet man känner trots att man är omringad av människor. En sorts ensamhet som man kan känna just när man utåt har det som allra bäst.

Ensamheten har många olika orsaker som varierar med ålder, kön och omständigheter. Kanske man en gång blev utanför för att man sa något dumt. Kanske man är för tjock, för smal, för lång eller för ful. Kanske man blev tvingad att ha yllebyxor när ingen annan hade det. Kanske man är för fattig eller för bortskämd. Kanske man läspar, vindar, haltar eller hör dåligt. Kanske man bara är för blyg eller för överlägsen. Eller kanske man helt enkelt vägrar att göra som alla andra...

Har man väl blivit ensam och utanför fortsätter det lätt vidare i en oändligt häxdans. Minnet av hur tråkigt det var på alla fester man tidigare gått på

får en till slut att stanna hemma. Omgivningen märker att man drar sig undan och upphör till slut att ta notis om en och man blir stämplad som "tråkmåns". Eller så bråkar, slåss och svär man så att andra till slut inte står ut längre. Den blyge blir bara mer blyg, den osäkre bara mer osäker och i sin förödmjukelse blir man ointressant för allt annat än välgörenhet medlidande.

Så reagerar en del människor. De går genom livet med öppna sår inom sig. De sjunker undan och ger kanske upp. Andra härdar sig, bygger upp en stenskorpa över såret. De inser eget värde och låter stoltheten bli oskydd. Precis som alla andra ensamma tror de att någonstans, på någon annan plats finns paradiset där de inte är utanför längre och de är beredda att arbeta och söka för att finna den platsen. De blir kalla och cyniska och skapar rädsla hos andra.

Ensamheten kan bryta en människa från början och sen följa henne livet ut.

Inga patentlösningar

Vad kan man då göra åt den? Så många människor går förlorade därför att ingen bryr sig om dem, så

Forts. sid. 7

Ut i världen direkt från skolan

Eva Lindroos gick ut från gymnasiet förra våren. Sedan dess har hon oavbrutet vistats i främmande länder, på turné med en internationell grupp av unga människor. De har på basis av egna erfarenheter utformat ett sceniskt program, som inspirerar till andlig och moralisk förnyelse i världen. När det här numret av Ny Värld når sina läsare befinner sig gruppen, om Gud så vill, någonstans i södra Afrika.

□ Direkt från skolbänken ut i stora världen — vad gav dig skolan i bagaget, Eva?

— Jag gick grundskolans nio år i Täreändö, 10 mil norr om polcirkeln. Skolan var liten — de första sex åren i B-form med två olika klasser i samma rum under samma lärare, sammanlagt 40 elever i hela skolan. Högstadiet samlade elever från ett större område och där var vi cirka 90.

Det finns många fördelar med en liten skola. Nackdelar också. Jag tror att erfarenheter från Täreändö har haft inverkan på resten av mitt liv. Man blev tidigt tvungen att arbeta självständigt, när läraren ägnade sig åt den andra klassen i rummet. Ett samarbete med den egna klassen blev också självklart. Förresten lärde vi samarbete med hela skolan, som var liten nog att fira gemensamma fester, göra teater, Luciospel och andra spektakel. Efter festerna städade vi skolan själva, sånt kan jag efter nio år.

Teater gjorde vi bra. Min avskedsspelade in sin sista pjäs på band och det lär användas vid sagostunder på biblioteket. En av fördelarna med en liten skola är att man har tid med eleverna. Vi hade nära kontakt med eleverna också, så nära att man medvetet höll en viss distans för att inte verka fjäskig.

Det var först sedan jag börjat gymnasiet i Umeå som jag insåg att den

lilla skolan haft vissa nackdelar, delvis förorsakade av mig själv.

I Täreändö var jag privilegierad. Halva klassen var finskspråkig i denna svenska skola, vilket vi svenskspråkiga naturligtvis profiterade av. Min far var präst i församlingen, en särställning i den glest befolkade bygden av små jordbruk och små industrier. Många av kamraternas föräldrar jobbade i Kiruna. Inte många av barnen kunde få samma stöd i studierna som jag fick hemma. Jag hade alla fördelar och kände mig nog överlägsen, tyvärr. Dessutom blev jag slö.

I Umeå fick jag jobba oerhört och ändå finna mig i att inte vara bäst. Aren i gymnasiet blev både spännande och svåra. Jag hade ett slags hatkärlek till skolan.

Vidgad horisont i familjen

Men i familjen hade hänt något som började vidga horisonten. Redan 1970 hade vi packat bilen full med de sex familjemedlemmarna, inklusive en lillebror i blöjor, och dragit iväg på en 300 mil lång resa söderut, till Caux i Schweiz. Jag har återvänt till detta centrum för moralisk upprustning flera gånger senare och fattat mer och mer vad det betyder, men från detta första besök, då jag var tolv år och deltog i ett slags minikurs i matlagning, minns jag två avgörande saker.

Den ena var vanan att ha en gemensam stilla stund före jobbet, den andra var en replik från en av flickorna i kursen. I den stilla stunden brukade vi tänka efter vilken del av dagens arbete var och en skulle ta på sig. Jag valde det trevligaste. Men den där flickan sa en gång: "Jag hade ledning att göra det ingen annan vill göra." Det har jag aldrig glömt.

Men de värdefulla impulserna från Caux den gången dog ut i skolans atmosfär. Det verkligt svåra med mina tolv skolår var att skolan lärde oss

Eva Lindroos

ifrågasätta allt. Inte bara en tro på Gud utan också existensen av ont och gott, av rätt och orätt. Det är fel att ta bort allt utan att ha något annat att sätta istället. Man måste ha något att stå på. Lärarna hade inget svar på våra frågor.

Vid min slutexamen hade vi en rolig fest hemma, men i botten var jag ledsen och rädd för framtiden. Till detta bidrog ett trassligt förhållande till en pojkvän, som jag varken ville ha eller mista, och det förhållandet höll jag hemligt.

"Jag måste välja"

Motvilligt for jag till Caux igen. En kväll där uppfördes ett körverk kallat "Oratorium för vår tid". Jag lyssnade med den skrivna texten i min hand, och plötsligt både läste och hörde jag svaren på mina svåra frågor. Under en sekund, medan någon sjöng om korset, förstod jag för första gången något av vad det innebär. Jag måste välja. Och där, alldeles ensam med Gud, svarade jag ja. Jag såg något som var värt att ge sitt liv åt.

Sedan kom jag att följa med den ungdomsgrupp som har turnerat i Europa och nu reser till Afrika. I den gemenskapen får man en bra träning att praktisera sin vision. Det är inte lätt, men det är roligt ändå, konstigt nog.

Enheten mellan oss i gruppen kostar ett pris och vi märker att priset jämt måste betalas på nytt. Kampen med självskheten pågår hela tiden. Men jag har upptäckt en sak. Det finns nånting i mig som bär, som håller, tvärs igenom olika känslöstämningar. Det finns något i mig som inte är Eva. Det måste vara Gud.

Den enhet vi dagligen kommer fram till i vår resande grupp är nog det bästa vi har att ge till Afrika. ■

I. E.

TRE TIDAGARS PERIODER FÖR STUDERANDE OCH YNGRE YRKESARBETANDE ordnas parallellt med de större konferenserna för moralisk upprustning i Caux, Schweiz i sommar: 9—19 juli är temat "Att skapa en ny världsordning"; 21—30 juli "Utbildningens mål — en gemensam framtid"; 1—10 augusti "Den enskilda människan — demokratins framtid och en ny världsordning."

”Om andan att bli ett finns bland lärarna, så märker eleverna det”

Forts. fr. sid. 1

utvecklas. Och deras intresse för enkla grunder av kunskaper kunde väckas. De skulle sedan erbjudas möjlighet att komma tillbaka till skolan. Någon form av utslussning med chans att komma åter — lika hedervärdt och statusbetonat som någon annan form av utbildning.

Rättsbegrepp luckras upp

— Vad vi gör nu är mycket farligt. Vi lär faktiskt ungdomarna att lagar och förordningar behöver man inte rätta sig efter. Enligt lagen är föräldrarna skyldiga se till att eleverna kommer till skolan. Men det finns alltid 8 à 10 elever som kommer till skolan bara då de själva vill och föräldrarna gör inget åt det. Länskolnämnden kan döma föräldrarna till böter men vågar det aldrig. På samma sätt går det med ”elevens plikt att lyda” och mycket annat. Och då vi försöker hävda ”respekt för sanning och rätt” som skolagen sätter upp som ett mål för skolan, har vi inga resurser bakom oss att sätta in. Vi luckrar upp rättsbegreppen med vårt sätt att tillämpa vårt skolsystem och folk inser inte hur allvarligt det är.

Men Sven Måsén tycks ändå ha någonting att sätta in. De personliga kvaliteterna tycks verka. På hans rektorsexpedition strömmar de mänskliga problemen in och han handskas flyhänt med dem. En lärarinna klarar inte två av pojkarna i sin klass. En annan kallar på hans hjälp då oron i hennes klass blir för stor. Men där är också två lärare med förslag till vad de kan göra för en sjuk kollega. Och rektor är inte ensam att ta itu med problemen — där finns också studierektorn och elevvårdsteamet med psykologen, sjuksyster, yrkesvalsläraren och andra som medlemmar, och det fungerar utmärkt.

— Jag har sett tillräckligt mycket av att människor har ändrat sig för att tro på människors förvandling. Det gäller både elever och kolleger. Då det gäller svåra elever så vet jag, att jag aldrig kommer någon vart med dem, om jag inte genuint tycker om dem. Det är enda sättet att nå dem. Jag sitter ofta på morgonen och tänker över vad jag kan göra för dem. Då det gäller vad de gjort måste jag ha en stram attityd samtidigt som jag ständigt söker efter vad jag kan göra för att hjälpa dem. Och jag passar på då

jag möter dem att visa att jag tycker om dem.

— Människor är förvirrade därför att vi har lämnat normerna. De flesta ungdomar får aldrig höra om några klara regler därför att de vuxna inte själva har någon klarhet. Och ändå finns det i varje elev något som ger gensvar till vad som är rätt. Då jag enskilt talar med en elev om mina egna misslyckanden, vad jag gjort fel och hur jag ställt till rätta, så slår det nästan aldrig fel att han eller hon inser sin skuld och är beredd att erkänna den. Under mina 39 år som lärare har det inte slagit fel mer än i tre, fyra fall.

Men det går väl inte utan att börja med sig själv?

— Givetvis inte. Jag har ett svårt humör och det är inte mer än någon vecka sedan jag skakade om en elev och skällde ut honom på ett otillbörligt sätt. Det hade varit en hektisk dag, och han var droppen som fick bägaren att rinna över. Jag ringde efter hans föräldrar och i deras närvaro bad jag honom om förlåtelse. Jag berättade det också för hans klass.

Orsak till skolleda

En av orsakerna till olusten i skolan i dag anger Sven Måsén så här:

— Vi har slutat ställa krav, därför får många ungdomar inte uppleva den härliga känslan av att ha klarat av en svårighet eller en uppgift som de inte trodde sig om eller inte ”kände för”. Det är en farlig mentalitet att bara göra det man känner för, det gör människan till ett gelé som ingen kan lita på och som själv bara upplever olust. I stället måste vi inspirera våra ungdomar att inför svårigheter ta upp en kamp som de kan vinna. Tron på att var och en behövs är en underbar sporre som våra unga måste få uppleva fullt: *Världen behöver dig, inte för att du skall få det själviskt, materiellt bättre utan för att du kan bidra till andras tillfredsställelse i hela världen.*

— Jag försöker följande använda morgonsamlingarna till att låta högstadies eleverna höra från gästtalare med erfarenheter från olika delar av världen. Det hjälper dem att förstå att vi svenskar är privilegierade människor med ett särskilt ansvar. Jag vill fostra dem inte bara till svenskar, men till världsmedborgare — om man nu kan ta ett så stort ord i sin mun.

Tror denne rektor på medbestämmande i skolan?

— Ta inte ifrån oss glädjen att själva lösa våra problem

— Vi måste ha ett riktigt samarbete för att lösa problemen, säger Sven Måsén. Men om vi bara försöker att organisera vem som skall bestämma kommer vi slutligen till att låta domstolen avgöra. Det är en fråga om andan vi har ibland oss. Man får ta ifrån oss glädjen i att själva lösa problemen — för det är en glädje att göra det tillsammans.

— Jag försöker hjälpa människor att bli sams, säger Sven Måsén, och att undvika kottaribildning. Om andan att bli ett finns bland lärarna så märker eleverna det.

Lärarna förbereder en gemensam överläggning under rubriken ”Vad kan jag göra för att öka trivseln för eleverna?” Nå, har då eleverna tänkt på vad de kan göra för att öka trivseln för lärarna? Jo, säger elevrådsrepresentanterna, man har faktiskt diskuterat sitt ansvar på den punkten. ”Men det är begränsat vad vi kan göra. Vi är ju trots allt bara barn!”

Och i lärarrummet finns givetvis många olika uppfattningar. Man har försökt ena sig om en gemensam linje i tex disciplinfrågor eller en sådan sak som rökningen på lärarrummet — men det är inte så lätt. Men är hjärtlig. ”Vi är vänner här”, säger några och citerar lärarkandidater med erfarenheter från olika skolor som kommenterat andan. ■

Lennart Sjögren

UT UR SLUMMEN, den svenskspråkiga diablidskildringen av förhållandena i Rio de Janeiros slumkvarter, de sk favelas, hade i mars sin svenska premiär i den serie föreställningar som Aktionsgruppen för moralisk upprustning i Karlstad genomför på kommunens biograf, Arenan. En revolution i favelas som börjar med en drastisk förändring i ett fåtal människor leder bli till att 300 000 människor får drägliga bostäder.

I april uppför Skaraborgs läns Teaterförening i samma serie föreställningar Peter Howards Stegen, en pjäs om en man på karriärens steg. Det sker med stöd av kulturnämnden i Karlstad.

Att vara ensam — fr. s. 4

många rika mänskooöden kan aldrig berättas för det finns ingen som lyssnar och så mycket brott och onödigt lidande orsakas av ensamheten.

Det finns inga patentröslningar, inga gör-så-här-så-blir-du-poppis. I bland beror ensamheten på en själv, ibland på andra omkring en men ofta är det lite av båda. Om man kan börja se sig själv som värd lika mycket som andra, och andra som värda lika mycket som en själv så kanske man kan börja resa sig en aning. Ibland är stoltheten bara till fördärv, om man är för stolt för att våga visa vad man känner. Det är heller inte alltid frågan om att lyckan kommer när man blir accepterad i ett gäng och får en massa äta och massor att göra.

Öppna ögonen

Det allra bästa man kan göra när man känner sig som ensamast är att öppna ögonen och se att det finns en massa andra, ensamma människor om-

kring en som man kan börja med att bry sig om. Man kan försöka att vara en sån vän till andra som man vill att andra ska vara till en själv. I alla kontakter med andra människor finns det ett riskmoment. Men när man vågar riskera något av sig själv för andra ska man få se att det är värt priset. Kanske man ibland blir sårad, men då är det mest stoltheten som tar illa vid sig.

Det finns tillräckligt med människor, så att alla kan ha någon att bry sig om; problemet är bara att vi oftast envisas med att vilja bli vän med och accepterade av just dem som är allra populärast.

Tryggheten är en inre faktor. Om man har sin säkerhet i pengar, i kamrater, i sitt arbete eller i sina drömmar riskerar man alltid att bli ensam. Man måste finna svaret på ensamheten någonstans inom en själv. Den människa som har en verklig inre trygghet behöver aldrig vara eller känna sig ensam.

Sen när man en dag har kommit att bli en av dem som inte är så ensamma ska man komma ihåg hur det var när man var som ensamast, för aldrig kan man hjälpa andra så som med det man själv har upplevt. ■

Gunlög Fur

Ny kassett

I VÅR HERRES HAGE

Sånger och visor om människor och djur

av

Inga Wieselgren
och Per Olsson

Pris: 25.—

Beställes från
IDÉ & KULTUR

Sveavägen 34, 111 34 Stockholm

HESTRA-HANDSKEN
Landslagshandsken
I välsorterad fackhandel
MARTIN MAGNUSSON & CO AB
330 27 HESTRA

Båt
PONTUS

BÅTPLANER?

Rådfråga

Båt-PONTUS

Göteborgs

Frihamn

Tel. 031-510704

Norsk rektor frågar:

Kan vi tycka om våra elever?

Utgivarkorsband

□ TV-programmet "Lära för livet" om förhållandena i dagens skola har fått tittarna i Norge och Sverige att spärra upp ögonen. Är verkligheten sån? Är det så resultaten blir av de briljanta planerna och skolreformerna och de miljarder som årligen investeras i skolan och utbildningssystemen?

Det är förståeligt att många väljer att reagera med apati och resignation.

"Man måste tycka om barn och så måste man gitta."

Det är en dansk lärares knappa kommentar till skolan och dess problem, som alls inte är nya.

När mycket går galet i dagens skola, beror det utan tvivel på att många av oss som arbetar där, inte klarar av dessa två avgörande villkor.

Visst kan det vara svårt att tycka om långhåriga, ofta fräcka och provocerande lymlar, och det är inte alltid lätt att bry sig om i en arbetsituation som kan vara omänskligt hård.

Höga syften ingen garanti

Så pass mycket realism kan vi kosta på oss. Och samtidigt är det klart att om vi *inte* tycker om dem, och om vi *inte* gitter så kan vi diskutera skolans syfte och göra upp de mest omfattande reformplaner utan att något händer.

Både proklamerandet av de höga syftena och den apatiska resignationen kan vara en flykt från den verklighet som vi måste röra oss i.

När vår danske kollega valt att understryka dessa två punkter, gör han det med tanke på den verkligheten och med en klar förståelse för vad som måste ligga till grund för skolans arbete och för förhållandet mellan lärare och elever.

Samtidigt måste vi veta klart och exakt vart vi vill nå. Att ha löst utbildningens och fostrans *hur* hjälper inte mycket, om vi inte kan ge ett tillfredsställande svar på *varför* och *varhän*.

Troligen beror skolans kris idag till en inte oväsentlig del på att detta *varför* blivit otillfredsställande besvarat. Den enskilde läraren har inte ett klart definierat mål för arbetet i skolan, som han eller hon kan identifiera sig med och förplikta sig till.

Det mål man har som lärare hänger nära samman med vad man själv lever för. En lärare som själv tänker stort och har ett perspektiv för sina elever — och lever som han tänker — är med om att forma sin skola.

Men hur långt kan man sträcka sina elevers tänkande och engagemang? Kan eleverna bryta sig ut ur sin begränsade värld och engagera sig i ett ansvar som omfattar både deras egen miljö och globala förhållanden?

Meningsfulla uppgifter

Det finns tillräckligt med bevis för att det verkligen kan ske, att de vill ta ansvar. Det är bara så att skolan inte lyckats formulera och presentera uppgifterna på ett sätt som engagerat de unga. Den har inte förmått ge dem en känsla av att någon behöver dem — med alla deras problem och brist på självförtroende. Och slutligen — den har inte visat dem hur de själva kan ta itu med meningsfulla, konkreta uppgifter och själva bidra till att förändra sin miljö och världen omkring sig.

Hur skulle det vara om vi som verkar i skolan skulle göra lika stora ansträngningar att arbeta ut en "metodik" för hur man utvecklar moraliskt ansvar och solidaritet i ett globalt perspektiv som när det gäller att utarbeta en metodik för matematik, modersmålet och andra teoretiska ämnen. Det är på det området som ett viktigt arbete återstår att göra.

Spridda och ofta ofullkomliga försök visar att det lönar sig. Eleverna låter sig både motiveras och engageras. Lärare både i vårt eget land och i andra länder runt om i världen kan berätta om det.

Eleverna som får veta realiteterna i världen och vänder blicken mot framtiden börjar snart att tänka och fråga: "Vad kan *jag* göra?" Förmår vi då visa dem vad de, de vanliga skolungdomarna, verkligen kan göra, då ger de ofta ett helhjärtat gensvar.

Det har jag själv erfarit. Efter en serie lektioner i några klasser kring detta tema, då vi diskuterat de olika problemställningarna, har jag bitt verna att anonymt svara på bl a ... jande fråga: "Vill du själv aktivt göra en insats för att skapa en bättre värld?" Nästan hälften av eleverna har svarat *ja* på den frågan.

Ett *ja* begränsas naturligtvis av pris man vill betala. Men jag är övertygad om att vi kan räkna med en potential av konstruktiva krafter i dagens skola. Det är krafter som kan frigöras och sättas in i en skapande och dynamisk insats. Här är det fråga om en stimulerande utmaning till alla oss som på ett eller annat sätt är knutna till skolan: En problemorienterad pessimism skall vändas och bli en möjlighetsorienterad realism.

Ingen gör klokt i att försöka sig på lättvindiga lösningar. Det här rör sig om sammansatta förhållanden mellan orsak och verkan, i vilka skolans problem vävts samman med samhällsförhållandena i övrigt. Lösningarna måste sökas utifrån olika utgångspunkter.

Men jag tror att det finns möjligheter att lyckas. Men ett pris måste vi alla betala, som har valt att arbeta inom skolan. Vi måste — bl a — tycka om barn och ungdom, alla den som djupt nere bär på ett desperat behov av att möta någon som bryr sig om dem och visar dem omsorg. Och vi måste gitta göra just det. ■

Jon Henden

Jon Henden är rektor vid Vevelstad ungdomsskole (högstadiet) söder om Oslo. Han är fil. lic. i pedagogik och är förutom medarbetare i pedagogisk fackpress också medförfattare till "De er morgendagen — perspektiv og erfaringer i skolen" (Lærerstudentenes Forlag).

ny
värld

Ny Värld utkommer med 12 nummer per år. Utgivare: Idé och Kultur, Sveavägen 34, 6 tr, 111 34 Stockholm. Tel. 08/10 34 56. Prenumerationspris per kalenderår: Sverige kr 30:—, postgiro 70 98 70—0 (Idé och Kultur), Finland mk 26:—, postgiro 11 20 95—0 (Ny Värld), Helsingfors. Lösnummerpris: kr 2:50 eller mk 2:—. Ansvarig utgivare: Lennart Sjögren. I redaktionen: Nils Gösta Ekman, Ingeborg Ekman, Bror Jonzon, Ann-Kristin Särnbrink, Finn Harald Wetterfors, Gunnar Wieselgren. ISSN 0347—2272